

Zambia-Nytt

från aprilvistelsen i projektområdet 2008

Kära ZASP-medlemmar

Aprilmorgon

Vårhälsningar hemifrån har jag fått och läst sms om vitsippsbackar och tussilago-gula dikesrenar, om kvitter från trast och ärlor. Här drillar inga lärkor i skyn men Susans tupp börjar gala vid tresnåret och ett par timmar senare kacklar alla hönsfruarna. När jag öppnar fönsterluckan ser jag visserligen inte skira vårbloster men solrosorna står praktfullt på Rashids fält, snart färdiga att skördas. Vid halvsextiden hörs högljudda röster och skratt. Det är Jeke-kvinnor med sina hinkar på huvudet och småbarn i chitenga på ryggen på väg till ZASP-brunnen. Jag vet att det tar tid innan jag ser dem komma skridande tillbaka. Vid brunnen strålar de samman med kvinnor från grannbyarna och man tar god tid på sig att veva upp vattnet medan mycket rapporteras och ventileras mellan dem.

Jag blir stående vid fönstret och ser JJ gå till latrinen och Susan bära in baljan med hans tvättvatten i "badrummet". Plötsligt kommer Ester, deras åttaåriga dotter, med höna och kniv i händerna. När hon lägger ner hönan på marken och skär halsen av den vänder jag ryggen åt det öppna fönstret och sätter på tevattnet på fotogenköket.

ZASP Spirit

Finns det en särskild ZASP anda, en speciell stämning mellan oss som arbetar tillsammans med projektet i Zambia? Jag tror det. Förra året kändes så tungt, så frustrerande. Mycket tid och kraft gick åt till att kämpa för Godwin, vår jätteduktige Bookkeeper, som Chiefen tvingade oss att stänga av i åtta månader. Och för Saka, vår snickarförman som Immigration Officer förbjöd att arbeta, så vi måste stänga snickeriet i ett halvår. När människor, även myndighetspersoner, sa till oss att strunta i de två och skaffa nytt folk, så vägrade vi. Vi gick samman ännu mer, stärkta i vårt rättvisepatos. Vi visste vad vi ville, att vi hade rätt.

Nu är det över. Vi fick rätt till slut. Godwin är tillbaka bland sina bokföringsböcker och Saka styr i snickeriet, där produktionen är i full gång. Vi har tagit oss ur konflikterna och stridigheterna och känner oss starka och fulla av energi och arbetslust. Det finns liksom studs i både steg och tanke. The fighting spirit har gått över i en go-ahead spirit. Vi driver på varann med entusiasm och framåtanda. Det är så roligt, så positivt, så inspirerande det vi arbetar med. Det känns både väldigt riktigt och väldigt viktigt. Visst är vi olika individer med olika åsikter och visst finns det och kommer alltid att finnas mer eller mindre branta utförslut och uppförsbackar men när det kniper och när det gäller står vi stadigt i en enig, vänfast styrkeposition, Together as One.

Ett samhälle utan fattigdom

Att skapa ett samhälle utan fattigdom där människor har mat, framtidsutsikter och får sina rättigheter tillgodosedda hör till ZASP:s visioner. Från Sida har vi bidrag under tre år för utbildningsinsatser som leder till reducerad fattigdom.

Mat varje dag, året runt

Det är samma sak varje år. I augusti börjar hungerperioden för några familjer och i december är de flesta utan mat. I sädesförrådet på gårdsplanen finns inte ett majsörna eller en kassavarot. Det blir en tröstlös väntan på nästa skörd i mars-april, som för det mesta också blir mager. Hungermånaderna blir en ständig kamp att skaffa mat. I regel blir det bara ett mål om dagen för både barn och vuxna, som man äter på kvällen för att kunna sova bra.

En av ZASP:s målsättningar är att i seminarier och workshops lära människor odlingsmetoder för ett hållbart jordbruk, så att de på sikt får skördar som räcker till mat hela året.

Vi tror inte människor har tid och ork att engagera sig i demokratifrågor, aidsdiskussioner, vuxenundervisning, mänskliga rättigheter och jämställdhet om de inte parallellt med de utbildningsprogrammen får kunskaper att förbättra sitt familj jordbruk och öka sin livsmedelsproduktion.

Vi har kommit en bra bit på väg. Förra året utbildades 449 kvinnor och 444 män vid vårt projektcenter där vi också har demonstrationsodlingar. Det är teorilektioner på förmiddagen och efter lunch praktiska övningar, då de gör komposter, sår och planterar på nytt sätt, prövar vår bevattningsanläggning, tillverkar manure tea ("gödselte").....

Jordbrukskurserna har blivit omtalade långt utanför projektområdet. Många, många fler vill delta än vi har möjlighet att ta emot. Vi känner redan att vi måste fortsätta utbildningen efter den här treårs satsningen

Folkbildning

I folkrörelser som växte fram i vårt land fick folkbildning och demokrati en naturlig förankring. Att liksom bara införa de begreppen är inte så lätt märkte vi, när vi ville starta studiecirkelverksamhet som en folkbildningsmetod ute i byarna. Vi gjorde en förstudie. Med hjälp av cirkelkunniga i både Sverige och Zambia genomförde vi utbildningsdagar för organisatörer och ledare. I byarna informerade vi med sång, dans och dramaföreställningar. Allt var tillrättalagt. Trodde vi.

Och jovisst, det var inget fel på ambitionen och entusiasmen. Studiecirkelorganisatörerna startade cirklar på löpande band. På två månader fanns lika många cirklar som planerats för tre år. De gick ju inte att överblicka och ha kontroll över den verksamheten. Fler utbildningsdagar fick det bli och nystart med en, högst två cirklar, för varje organisatör. Det gick ändå så där. Byborna kunde inte riktigt identifiera sina problem, utan kastade sig in i ett cirkelämne utan riktig motivation. Bara man var med, hade sin plats i cirkeln så skulle det nog lösa sig, tänkte man. Men nu, nu verkar det fungera sedan några veckor tillbaka. Cirklarna startas som en fortsättning och uppföljning på jordbruksseminarierna. Man bildar grupper på hemmaplan, delger varandra de lärdomar man tagit till sig från jordbruksutbildningen och hjälps också åt med det praktiska arbetet. Man minns olika saker och tillsammans har man en riktigt bred kunskapsbas. Resultatet ska också bli påtagligt för alla. Bra skördar.

Frestas inte att skaffa mer än en fru

Greyson Luhana är en storväxt, kraftfull man. Han har tre fruar och 17 barn (några har också dött). Jag har känt honom i sexton år, sedan han blev en av våra brunnsgravare. För nio år sedan blev jag ordenligt besviken på honom och har inte pratat med honom sedan dess. Tala om att vara långsint! Den här dagen stod han framför 29 kvinnor och 27 män och redovisade ett grupparbete om månggifte. Han hade starka argument mot polygami och gick systematiskt igenom alla de problem det innebär att ha flera fruar. Det var handklappningar från en del håll och protester från andra. Ingen enda var oberörd. Jag häpnade över deltagarnas frigjordhet och öppenhet. Bara det att kvinnor och män kunde diskutera dessa tabun, dessa traditionella angelägenheter, tillsammans var så alldeles kolossalt anmärkningsvärt.

Vilken talare han var, Luhana. Den här redovisningen hade han gjort bra. Jättebra. Efteråt stegade jag fram till honom, tryckte hans stora näve och sa: Greyson Luhana, vi har inte varit bästa vänner på många år men jag är verkligen imponerad av vad du har sagt. Det skulle inte ha någon verkan om jag fördömde polygami men när du med sådan övertygelse uppmanar alla att inte lockas att ha många fruar ja, då tas du verkligen på allvar. Man lyssnar, tänker till och tycker rent av att det ligger någon sanning i vad du säger. Du har erfarenhet. Du blir trovärdig. Det var vårt första seminarium om "A Democratic Approach to HIV/AIDS" dvs en demokratisk metod att angripa sjukdomen. De kvinnor och män som var inbjudna kom alla från södra ZASP-området och är nyckelpersoner i de byar de representerade.

Vi hade gjort en undersökning i vårt område och presenterade resultatet som inledning på dagen. Den visade att människor har lärt sig en hel del om aids under våra program i byarna. Man vet t ex vad aids är och vad som förorsakar sjukdomen men sitt beteende som skulle kunna reducera aids har man inte ändrat. Alltså behövs en annan metod att angripa problematiken på, som byborna själva ansvarar för. Aids är inte *vårt* problem. Det är *deras*. De som har problemen måste vara delaktiga i hur de ska lösas. Vi kan initiera förändringsprocessen och

komma in med resurser där man har behov av det. Det blir ett nytt angreppssätt, en ny satsning. Mr Musebu, vår sköterska, var seminarieledare. Han var suveränt bra. Hans kunskaper ingav förtroende och med sin humor lockade han fram befriande skratt när det hettade till.

Ytterligare åtta grupper redovisade sina arbeten de här två seminariedagarna. De handlade om äktenskapsbrott, prostitution, tidiga giftermål och invigningsceremonier. Traditionen att ärva änkor, att med sex driva ut onda andar och användande av "upphetsande" örter var också grupparbeten som presenterades. Även om de inte var lika livfulla och intensiva som Luhanas ledde presentationerna till långa, livliga diskussioner.

Detta var början. Närmaste månaderna ska vi arrangera seminarier med bybor från norra, västra och östra ZASP Area. Varje by ska sedan på demokratisk väg diskutera fram regler, lagar och förhållningssätt som blir ett byansvar att följa. Uppföljningsseminarier blir sedan vårt ansvar. -The world is changing. We must follow, var Luhanas slutord.

Jag kände att han blir en av företrädarna för den demokratiska HIV/AIDS-metoden. Han och flera av de andra seminariedeltagarna kommer att gå i spetsen för en förändring, där man bryter med det traditionella samhället som hindrar utveckling och överger de beteenden, ritualer och attityder som ger fäste åt HIV/AIDS-spridningen.

Genom perfekt samarbete klarar Joyce, Keriness och Cathrine att ordna frukost, lunch och eftermiddagsfika vid alla dessa seminarier kring jordbruk, aids, studiecirklar, och demokrati

Demokrati börjar i familjen

Å å Rösten åker upp och ner på det typiskt zambiska sättet som tecken på att man plötsligt förstått, att det gått upp ett ljus.

Is it like thaaat!!

I diidn' t know!!!

I understaaand!!

Det är som om en ny värld plötsligt ligger öppen.

Efter att ha deltagit i fyra workshops om Demokrati har deltagarnas aha-upplevelser övergått i nyfikenhet, funderingar och iver hur man kan använda sina nya insikter utanför familjen och byn. Påverka beslutsfattare? Driva fram förändringar? Stå rak och inte krympa inför makthavare? Få rättvist bemötande? Delta i samhällsutveckling? Följa goda ledare? Ställa krav på tjänster och service? Protestera mot dåligt styrelseskick? Kampanjer? Lobbying?

Kan jag? Kan vi? Man ser nästan hur de tvinnar händerna i sin otålighet att pröva och att våga. Vilka utmaningar för dom och för ZASP.

Chief Phikamalaza V

Chiefen är komplicerad och Chiefdömet är invecklat och svårt att förstå för mig som inte hör hemma i det här traditionella samhället och i den här kulturen. Chief Phikamalaza V är en traditionell ledare för över 20 000 människor. Han har ett ansvar "uppåt" men inför folket behöver han inte stå till svars. Han är inte vald av dem utan har ärvt sin fars ledarroll. Vår relation till honom är inte helt komplikationsfri. Idag kan han berömma det vi gör men tala föraktfullt om det i morgon. Han är orolig över de rapporter han får om vår demokratiutbildning. Kanske känner han att hans diktatoriska förhållningssätt mot människor är i gunning och att människor rent av ska vända sig emot honom. Plötsligt kanske byborna inser att det inte är rätt att de ska böta en get för att de inte hälsat på honom värdigt nog eller ge honom en ko för att man råkat säga något ofördelaktigt om honom som han fått kännedom om ryktesvägen. Senior Group Headman kanske tycker att han kan få "prassla" i majsältet med en kvinna utan att Chiefen avsätter honom. Kanske går det upp för människor att det inte är rimligt att behöva meddela Chiefen när en anhörig dött och samtidigt betala en höna för att han tagit emot meddelandet.

Problemet är väl att det är svårt att få ett upplyst folk, utan att själv vara upplyst.

Chiefens 19 Indunas, rådgivare, deltar i demokratiutbildningen. Förhoppningen är att de i sin tur informerar Chiefen. Det blir halvhjärtat och försiktigt har vi förstått. Indunas vill inte riskera att förlora sin obetalda men statusfyllda utnämning genom att säga något som kan reta Chiefen.

Efter alla problem han ställde till med för oss för ett år sedan har jag vägrat att besöka honom. Patrick tyckte nu att det var färdigdemonstrerat för min del och jag insåg att jag inte kan vara dumdrigtig envis. Alltså fick det bli ett besök men först la vi upp en strategi. Vi skulle föreslå Chiefen att Patrick regelbundet får undervisa honom om ZASP:s alla aktiviteter, med extra betoning på den "suspekta" demokratisatsningen, och om vart vi vill nå med vårt projekt. Så småningom vill vi försöka involvera honom genom att t ex låta honom välkomsttala på seminarier. Kanske kan det rent av leda till att vi tillsammans utvecklar hans Chiefdöme. Chiefen godtog våra förslag vid mötet i hans "Palace", som avlöpte bra. Patricks första lektion med honom någon vecka senare utföll också väl. Tills vidare är allt lugnt.

Radio Chikaya

Ute i byarna finns alltid några som har en knastrig radio och åtminstone någon av dem brukar ha batteri och man samlas kring den apparaten, när lokalradion, Radio Chikaya, har sina sändningar. Engagemanget är inte ta fel på. Skratt och kommentarer överröstar ofta radiorösten. Från huvudskakningar eller nickanden förstår man hur information tas emot.

Lokalradion har ett stort spridningsområde. 600 000 människor kan lyssna.

Vi har nu arbetat fram en överenskommelse med Radio Chikaya om sändningar varje vecka. Det är något nytt för oss och det känns väldigt spännande. Vilken marknadsföring av ZASP! Och tänk att gå ut med regelbunden ZASP-information om alla våra aktiviteter och förmedla kunskaper kring jordbruk, hälsa, utbildning, demokrati..... Roliga reklamslag kring våra snickeri - och jordbruksprodukter som säljs i Lundazi ska det förstås också bli.

Allt ska presenteras på ett lättsamt sätt, så att människor ser fram emot nästa sändning.

ZASP-bandet medverkar i alla inslag och bandmedlemmarna har redan komponerat första låten: ZASP is Number One.

Mycket är vettigt och klokt, annat bort i stoll, kan vi skrattande konstatera när vi bollar planer och idéer. Självklart är det inte bara Patrick och ZASP-ledning som ska komma till tals.

Patienter på ZASP-kliniken ska få berätta om hur viktiga den är i detta distrikt med 300 000 invånare och med *en* läkare vid sjukhuset i Lundazi. Svensksponsrade frivilliglärare, brunnsgrävare, våra två tandhygienister, studiecirkeldeltagare, några av våra 250 trädplanteringskvinnor, säsongsarbetarna på ZASP-farmen ska alla få chans att berätta om sina arbetsuppgifter. Och vårt "ungdomsparlament", medlemmarna i ZASP Youth Committee, måste vi föra fram. De har tränats i styrelse- och utvecklingsarbetet och vi är stolta

över deras engagemang. De nio Ungdomsinformatörerna kan redogöra för malariaundersökningen de genomförde i vårt område. Luhana med bybor får bli de som redogör för The New Approach. Sändningar från bordtennistävlingar och dramaföreställningar från vår stora Youth Centre Hall ska det bli och från ZASP Football Tournament på planen utanför.

Patrick får lite nervös skratthicka när han förstår att han ibland ska sitta i studion under liveinspelningar och svara på lyssnarfrågor.

Men tänk om vi får massor med ansökningar om hjälp med skol - och klinikbyggen, brunnar, jordbrukslån, trädplanteringar, majsquarar, affärer, seminarier..... Hur ska vi hantera det???

Vi fick ett brev

En lördag eftermiddag stod vi där. I Kamatete. Nästan andäktigt såg vi oss omkring. Området såg orört ut i all sin grönska och frodighet, som om vi nått utforskat land. Så tyst, så stilla.

Plötsligt dök dom upp vid skolan. Barnen. Dom hade väl hört bilen. Efteråt kom de vuxna, alla undrande vilka vi var, vad vi kommit för. ZASP!!! Det blev det förlösande. Leenden, skratt, tregrepps-hälsningar. Man anade, förstod nog på en gång att nu, efter år av väntan hade det blivit dags.

Det hade börjat med ett brev för sex år sedan. Två män lämnade över det. Jag minns dem väl för det kändes så sorgligt att behöva skicka hem dem utan ett endaste löfte. Dom hade

sådana planer, sådana förhoppningar. Ett mini-ZASP i Kamatete! Vi var inte alls redo för det då. Nej, det är för långt bort. Vi har så mycket att göra här omkring, försökte vi förklara. Inte nu. Senare kanske.

Nog blev det senare. Sex år senare. Det känns lite som om vi guppar på en framgångsvåg nu och är mogna för en ny stor utmaning.

Ändå kände jag mig tveksam när vi väl stod där, 47 km från ZASP. Det hade tagit oss mer än två timmar dit på bitvis urusla vägar. Lastbilen skulle inte ens kunna ta sig fram. Det sa jag till byborna och deras ledare och såg hur besvikna de kände sig.

På hemvägen var vi begrundande tysta. Vi såg alla möjligheterna för dem och för ZASP.

Partnership kanske vi skulle säga med ett modernt ord.

Tre veckor senare kom meddelande från Kamatete. Vi har gjort en ny väg. Kommer ni?

Vi kommer, svarade vi, och undrade med både bävan och upphetsning vad den här nya satsningen kommer att innebära. Vi har startat vår första Substation, en ZASP-filial.

En bättre morgondag, en trygg framtid

När vi kom ut från ett arbetspass en seminariedag nickade en av deltagarna mot barnen som lekte och stojade ute på ZASP-planen och sa: They will have a better tomorrow.

Det känns så gott att höra att det finns en tro på förändringar och en bra framtid.

Man har varit van att ta en dag i taget och att just inte planera för någon morgondag. Man har gärna sett livet som ödesbestämt och att det liksom inte är lönt att ägna tankar åt nästa vecka eller nästa år. Man kanske inte lever då. Vi märker så väl att det kommit in ett nytt tänkande. Man inser hur viktigt det är med utbildning och med kunskaper, så man kan påverka sin vardag och få ett bättre liv.

Ni alla medlemmar är med i förändringsarbetet. Tack för att ni tror på ZASP och på att vi tillsammans med människorna i området kan hitta vägar ut ur fattigdomen.

Många kära hälsningar från oss alla vid ZASP-centret

Agneta